

No gada sākuma Cēsu pašvaldības Sociālais dienests darbojas vienoti visā plašajā novadā, aptverot septiņus līdzšinējos novadus, vienādojot atbalstu un izlīdzinot pakalpojumus. Sarunā ar Sociālā dienesta vadītāju Aināru Judeiku vērtējam, kurā posmā reformā esam attiecībā uz sociālo pakalpojumu pieejamību.

Novads ir liels, reforma arī liela. Tik lielai reformai taustāmos rezultātus varētu redzēt pēc vairākiem gadiem, kad es kā vadītājs būtu apmierināts ar rezultātu – kad būtu pietiekams skaits, turklāt labi atalgotu un kvalificētu darbinieku, pieejamība pakalpojumiem, kā arī pabalstiem, atbilstošas darba telpas, transports – viss tehniskais nodrošinājums. Novados, kas apvienojās, bija ļoti dažāda pieredze, daudz esam novienādojuši: saistošos noteikumus, sociālos pakalpojumus, kādus sniedzam. Šobrīd esam posmā, kad jāizvērtē ieviestais, kā tas darbojas, kas jāuzlabo vai jāmaina, jāpapildina saistošie noteikumi, jāizvērtē pabalsti.

- Ko vērtējat, kas būtu jāmaina?

- Dienesta darbā pagājuši pilni deviņi mēneši, jāizvērtē budžets, jo aprēķini bija provizorisks. Iespējams, domājot par nākamā gada budžetu, finansējumu vajadzēs pārdalīt citādi. Jaunus pabalsta veidus neplānojam, savā būtībā pabalsts nav vērst uz attīstību. Tas risina problēmu konkrētā brīdī. Vairāk būtu vajadzīgi sociālie pakalpojumi. Tos var sniegt dienests pats vai ņemt ārpaikalpojumu. Gan Latvijā, gan kopumā lielākajā daļā Eiropas ir virziens, ka labāk izvēlas ārpaikalpojumus, piemēram, mājas aprūpē, deinstitutionalizācijas pakalpojumus, tad vieglāk arī pārbaudīt kvalitāti.

Protams, pabalstos šobrīd visaktuālākais ir mājokļa pabalsts. Ļoti labi, ka tas mērķēts noteiktiem iedzīvotāju grupām ar noteiktiem ienākumiem. Pieprasījuma pieaugums pēc šiem pabalstiem vēl pagaidām nav ļoti palielinājies, domāju, novembrī, decembrī būs īsts pīķis. Pieteikumu izskatīšana aizņems lielu daļu laika un resursu. Nākamgad arī mainās Garantētā minimālā ienākuma (GMI) sliekšnis, trūcīgo un maznodrošināto ienākuma sliekšnis. Tas nozīmē, ka vēl lielāka iedzīvotāju grupa saņems šos pabalstus, arī līdzekļu tam budžetā būs jāieplāno vairāk.

Līdz ar reformu dienestā izveidotas četras nodaļas, un katra nodarbojas vairāk ar savu jomu, tāpēc vienam darbiniekam vairs nav jādara viss. Viena nodaļa strādā ar pabalstiem, tai izveidots grafiks, kuros pagastos un kurā laikā iedzīvotājiem pieejami darbinieki. Attālākos, nelielos pagastos vizīti vēlams iepriekš pieteikt. Viena no šādām vietām ir Kaive, bet nu tur esam atraduši darbinieci, vietējo, kuru apmācām, viņai pamata darba vieta būs Kaive un ap to tuvākā apkaime. Viņa varētu sākt strādāt pēc divām trim nedēļām.

Mazākajās un attālākajās apdzīvotajās vietās klientu pieņemšanu organizējam pēc pieraksta, darbinieks brauc, ja klients pieteicies.

Sociālo pakalpojumu pieejamības labirinti

Ja nav neviens pieteicies, tad brauciens ir lieki iztērēts laiks un enerģija. Kovida laiks parādīja, ka šī sistēma strādā. Bet uzreiz saku, ka daļa iedzīvotāju ar to ir neapmierināti, un tas ir saprotami. Pārrunās ar vadību esam centušies rast šai problēmai risinājumus. Bet tam ir nepieciešami papildu darbinieki un resursi.

Sociālā darba speciālistu trūkst ne tikai mūsu novadā, bet visā Latvijā. Kad pārņemam septiņu novadu sociālo dienestu darbu, jau vairākos trūka darbinieku. Tagad nosedzam laukumu, pamatdarbus izdarām, bet nevaram atļauties vienkārši parunāties, varam risināt konkrētus jautājumus.

- Bet arī "Druva" saņēmusi iedzīvotāju sūdzības, neapmierinātību par sociālā darba speciālistu nepieejamību. Vai nepastāv nekāda iespēja, ka sociālais darbinieks vienu reizi mēnesī konkrētā laikā ir uz vietas arī tad, ja iepriekš neviens nav pieteicies?

- Pamazām ejam uz to, bet, kā jau teicu, tad vajadzīgi papildu resursi, tajā skaitā transports. Un neuzskatu, ka labi izglītotam speciālistam jāsež un jāgaida. Kolektīvā esam pārrunājuši, ka lauku cilvēkam bieži vien ir problēma nokļūt uz pagasta centru, un arvien vairāk praktizējam, ka braucam pie cilvēka, nevis gaidām pagasta centru.

Šobrīd ir centralizācijas process, centralizācijā, lai ko teiktu, vienmēr problēmas vairāk izjūtam novada attālākajās vietās. Laukos ir mazāks iedzīvotāju blīvums, lielāki attālumi. Manuprāt, būtu ideāli, ja darbinieki dzīvotu pagastā, darbotos tur un tuvākajā apkaimē.

- Līdz šim sociālie darbinieki nebija vietējie cilvēki?

- Bija dažādi. Pandēmijas laikā daļa darbinieku nevēlējās vakcinēties, viņi aizgāja no darba. Pirms reformas tie, kas bija pirmspensijas vecumā, izlēma neturpināt darbu. Tagad kopumā dienestā darbinieku ir mazāk, nekā visos septiņos novados bija kopā, bet visas speciālistu vietas ir saglabātas. Samazinājās administrācija un tehniskais personāls. Tomēr nenoliedzami, izveidojoties lielākai administratīvai teritorijai, darba jau nav mazāk, īstenībā pat vairāk. Turklāt darba apjoms no gada sākuma līdz šim brīdim ievērojami palielinājies, un arī to iepriekš nevarējām paredzēt.

- Kā Sociālais dienests apzina iedzīvotāju vajadzības, potenciālos klientus?

- Dienests par šiem cilvēkiem uzzina ļoti dažādi. Daļa zvana, raksta, vērsas pie darbinieka. Bet daļa ir tādi, par kuriem informē bāriņtiesa, policija, kaimiņi, skola, jebkurš cilvēks var informēt sociālo dienestu, un sociālais dienests ģimeni, senioru apsekos. No policijas lielākā daļa ziņu ir par vardarbības gadījumiem, ģimenes konfliktiem. Skolas ziņu par bērniem, kuri neapmeklē stundas, par problēmām ģimenē. Ārstniecības speciālisti mums informāciju sniedz mazāk, bet arī no viņiem mēdzam saņemt ziņas par konkrē-

tiem cilvēkiem. Informācijas plūsma ir. Neskaidrību, ierosinājumu gadījumos aicinu sazināties arī ar mani personīgi. Protams, laiku pa laikam par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību sniedzam informāciju gan presē, gan interneta vidē, gan bukletu veidā.

- Varētu teikt, ka ir trīs sociālā dienesta potenciālo klientu kategorijas: vieni, kuri negrib, ka iejaucas viņu dzīvē; citi, kas paši saprot, ka vajag; un trešie, kam vajadzētu, bet cilvēks kautrējas, pieradis pats tikt galā. Īpaši laukos ir vecāka gadagājuma cilvēki, kuri ir trūcīgi, bet ne nelabvēlīgi un cenšas tikt galā bez palīdzības. Vai šādu cilvēku ir iespējams kaut kā uzrunāt?

- Jā, protams, tādus cilvēkus uzrunā. Ja ir kāda informācija, braucam pie cilvēka uz mājām. Citos sociālajos dienestos ir bijusi pieredze, ka apbrauc visas ciema mājas, bet šobrīd tas nav iespējams. Savukārt, runājot par ģimenēm, kuras nevēlas, lai sociālais dienests iejaucas, nereti, tiklīdz dienests sāk intensīvi ar tām strādāt, cilvēki pārceļas uz citu novadu. Tad mūsu pienākums ir paziņot kolēģiem, lai pievērs uzmanību šai ģimenei.

- Vai senioriem, kuri dzīvo vieni paši, tiek pievērsta lielāka uzmanība, vai viņiem pašiem jāpiesakās?

- Teorētiski ir jāpiesakās pašiem, bet mēs reaģējam uz informāciju. Tāpēc ļoti svarīga ir sabiedrības ieinteresētība, sabiedrības atbalsts informācijas sniegšanā. Tāpat ir sadarbība ar pagastu vadītājiem, informāciju saņemam arī no viņiem.

- Vai ir ieguvumi, kas jau šobrīd jūtami, ja runājam par pakalpojumu pieejamību?

- Deinstitutionalizācijas projekts "Vidzeme iekļauj" un tajā esošie pakalpojumi šobrīd pieejami lielākam skaitam cilvēku, arī tiem, kuri atrodas attālākos reģionos, Jaunpiebalgā, Vecpiebalgā. Īpaši strādājam, uzrunājam mamas, kuru bērniem pienākas šie pakalpojumi, lai viņas izmanto tos, jo līdz nākamā gada beigām tam ir pieejams Eiropas finansējums. Pakalpojumi ir dažādi, tos nosaka pēc klienta vajadzību izvērtēšanas, bet lielākā daļa speciālistu ir Cēsīs. Aizvien vairāk izmanto asistenta pakalpojumu bērniem ar īpašām vajadzībām, kad asistents bērnu var aizvest uz skolu, pulciņu.

Vērtējot pakalpojuma "aprūpe mājās" pieejamību lielākam skaitam cilvēku, tam ir ieguvums arī ilgtermiņā. Vēlamies, lai klientam pēc iespējas ilgāk ir iespējams palikt savās mājās. Turklāt finansiāli aprūpe mājās vienmēr izmaksās mazāk nekā cilvēka ievietošana pansionātā. Izmaksas par cilvēku, kurš dzīvo pansionātā, no sociālā budžeta prasa ievērojamus līdzekļus. Normāli jābūt tā, ka cilvēkam ar savu pensiju vajadzētu nosēgt izdevumus par uzturēšanos sociālās aprūpes iestādē, bet tā tas bieži vien nav. Un, ja senioram nav maksāspējīgu tuvinieku, iesaistās

pašvaldība.

- Runājot par Cēsu novadu, kuri sociālie jautājumi ir visaktuālākie?

- Būtībā visi jautājumi ir aktuāli. Bet gribu uzsvērt, ka sociālajā darbā ļoti svarīga ir profilakse. Un šeit jautājums ir vairāk par ģimenēm ar bērniem. Mēs jau preventīvi darbojamies, bet gribētu vēl vairāk šo virzienu attīstīt. Jo, ieguldot finanses profilaksē, vēlāk būs nepieciešama mazāka nauda, risinot problēmas.

- Šobrīd vairāk notiek darbs ar sekām.

- Jā, vairāk cīnāmies ar sekām, bet vajadzētu vairāk strādāt profilaktiski. Ir dažādas atbalsta grupas vecākiem, bet varētu būt ne tikai nodarbības, arī plašāka sadarbība – ar skolu, interešu grupām. Nevis sociālais darbinieks dara visu, bet darbojas visi kopā - vienādi domā, vienādi dara. Pašlaik katrs kaut ko atsevišķi darām, bet lielāks efekts būtu kopīgam darbam.

Sociālais dienests aktīvi iesaistās Labklājības ministrijas rīkotajos projektos. Tajos netiek visi novadi, sevišķi pilotprojektos, bet Cēsu novadam ir izdevies tikt visos, kas šogad izsludināti. Ir trīs aktīvi projekti: ģimenes asistents darbam ar cilvēkiem viņu prasmju un iemaņu uzlabošanai; sociālais darbs ar jauniešiem; kā arī sociālais darbs darbības kopienā, apgūstot jaunas metodes, ko nākotnē izmantot sociālajā darbā. Sociālais darbs kopienā ir jauna sociālā darba metode Latvijā, kad intensīvāk strādā uzreiz ar lielāku skaitu cilvēku, kuriem ir viena problēma vai vienas intereses. Grupas var būt ļoti dažādas, piemēram, jaunās māmiņas, cilvēki ar interneta vai telefona atkarību. Kāda ir problēma kopienā, ar to strādā.

Perspektīvā redzu nākotni kopienu centriem, kur kā viens no darbiniekiem ir arī sociālais darbinieks. Šobrīd mēģinām saprast, kurš no variantiem ir vislabākais. Jo vairs nedarbojamies pēc vecā principa, ka esam uz vietas, tagad piebraucam klāt pie konkrēta cilvēka, kuram ir konkrēta vajadzība.

- Tā bija tradīcija, kuras trūkumu laukos šobrīd izteikti izjūt.

- Tomēr jāņem vērā, ka nereti cilvēks atnāca pie sociālā darbinieka un gribēja tikai parunāties, ne vienmēr risināt sociālos jautājumus. Svarīgi, kam cilvēki uzticas. Sociālajam darbiniekam varēja izstāstīt visu.

Kā darbojamies tagad? Viens piemērs. Vaives pagastā sociālais darbinieks pieņem bibliotēkas telpās. Tur ar bibliotekāru izveidojusies tik laba sadarbība, ka, ja ierodas iedzīvotājs, bet darbinieks nav uz vietas, bibliotekārs sazvina speciālistu, iedod telefonu cilvēkam un viņš uzreiz sociālajam darbiniekam var izstāstīt aktuālo jautājumu. Sociālais darbinieks nesēž uz vietas, bet ir sasniedzams.

- Vienīgi, visticamāk, ne katrs cilvēks gribēs bibliotekāram klāstīt savu problēmu.

- To nav nepieciešams darīt.

Bibliotekārs ir tas, kurš saved kopā ar sociālo darbinieku. Mēs zinām arī, ka daļa cilvēku negrib, ka sociālais dienests atrodas pārvaldes telpās, lai neviens neko lieki nepadomātu. Situācijas ir dažādas, un ne vienmēr visi būs apmierināti ar sociālā dienesta darbu.

- Cilvēkiem grūti pierast, ka ir iepriekš jāzvina, jāpiesakās.

- Bet arī bankā cilvēks piesakās, tāpat pie ģimenes ārsta – pie jebkura speciālista.

- Jā, bet sociālajam dienestam tomēr ir citi akcenti.

- Nenoliedzami. Ja skatāmies uz svarīgajām jomām valstī, jāteic, medicīna ir kļuvusi sakārtotāka. Pielauju, nākamā sakārtotākā būs izglītības sistēma. Un tad gribētu, ka trešā būtu sociālā sistēma, kas sakārtojās gan Latvijā, gan novadā. Sociālajam darbam Latvijā ir 30 gadi, no paku un drēbju izdalīšanas tas izaudzis līdz daudz dažādiem pakalpojumiem. Lai gan vienmēr gribas uzreiz un tagad, es teiktu, ka attīstība notiek straujā tempā, lai gan piedzīvotās krīzes šo attīstību ir palēninājušas.

Arī pēc reformas uzlabojumi ir, bet mēs strādājam tajā ietvarā, kurā varam. Es arī labprāt reizi mēnesī pagasta pārvaldē pats tiktos ar cilvēkiem un izrunātos, bet arī es to fiziski nevaru.

- Administratīvi teritoriālās reformas galvenais uzstādījums bija, ka pakalpojumi būs kvalitatīvāki, pieejami plašākam iedzīvotāju lokam. Vai šobrīd varam teikt, ka to ir izdevies īstenot?

- Tā ir liela reforma. Tāpēc tā nebūs ar izteikti taustāmu rezultātu pirmajā gadā. Bet pozitīvi, ka pabalsti ir izlīdzināti visos novados, jo bija ļoti atšķirīgi. Zaudētāju ir mazāk nekā ieguvēju, jo centāmes visus pabalstus līdzināt pēc augšējās robežas.

Tāpat ejam uz to, ka ir vienāds sociālais darbs visā novadā, jo tas arī bija ļoti atšķirīgs. Man kā vadītājam ir būtiski, ka visi strādājam ar vienādu izpratni un redzējumu – gan attieksmi, gan darbinieku sagatavotību un prasmēm.

Savukārt iedzīvotājs izjūt, ka ir parādījušies pilnīgi jauni pakalpojumi, piemēram, asistenta pakalpojums, ir pabalsti, kas bija tikai atsevišķos novados, bet tagad ir visos, piemēram, pabalsts aizbildnim.

Es kā sociālā dienesta vadītājs saku lielu paldies saviem darbiniekiem, kuri veic šo grūto darbu! □

Lappusi sagatavoja
IVETA ROZENTĀLE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no
Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
Par saturu atbild projekta īstenotājs
izdevniecība SIA "Cēsu Druva".